శ్రద్ధాంజలి

"అన్ని గ్రహాల్లోకి అనుగ్రహం పెద్దది....

జీవితంలో 'విధి' అన్నది మన బలహీనతను, చేతకానితనాన్ని, బద్ధకాన్ని సూచించే మాట. గ్రహదోషం ఉండొచ్చు. కానీ, నివారణా ఉంటుంది... 'ఇది నా ఖర్మ... ఇంతే...' అనుకుంటూ అనుభవించడానికే అలవాటు పడ్డారు జనం..."

ఇలా మాటల్లో జ్ఞానానికి మించినదేదో పొదిగి చెపుతున్నాడు, ఆ నది ఒడ్డున ఆ వ్యక్తి.

"తాంత్రికత వేరు... మాంత్రికత వేరు... యాంత్రికతవేరు. ఆధ్యాత్మికత వేరు... వీటన్నింటినీ కలపకండి... కోరిక అనేది వీటన్నింటికీ మూలం. దాన్ని ఆధ్యాత్మికత జయిస్తుంది. మానవుడు అధి మానవుడై పరిపక్వతవైపు పురోగమించడం అనేది మూల సూత్రమైతే అన్నీ ఫలిస్తాయి. అటువంటి వ్యక్తి వలన పరిసరాలు ప్రాభావితమౌతాయి.

"అలా కాకపోవడం వలన... 'నా'.... 'నాకోసం' మాత్రమే అన్న ఆలోచన వలననే ప్రకృతి నుంచి మానవుడు విడిపోతున్నాడు. దాని పిలుపు, తరంగ స్పర్శ అతనికి అందడంలేదు. అహం అసూయకు దారి తీస్తుంది. అజ్ఞానం ఆ తరవాతి మెట్టు. ఇంక ఇవి జారుడుమెట్లు... ఒక జీవిత కాలంలోనే వంద నరకయాతనలకు దారి వెతుక్కోగల సమర్థులం మనం. అందుకే....

"ఈ జీవితాన్ని ఒక పాఠశాల అనుకోండి... పాంథశాల అనుకోండి. ఇక్కడికి వచ్చింది మనం మనలోని వ్యక్తి మరింత ఎదగడానికి కానీ, వచ్చిన పాఠాలు మర్చిపోయి వెనక తరగతులకు వెళ్లిపోవడానికి కాదు."

పై అర్థం వచ్చే మాటలు చిన్న చిన్న పదాల్లో పొదుగుతున్నాడాయన....

అజ్ఞానం ఆవహించిన ఆ ఊరిలో ఆచారాల పేరుతో కుంచుకుపోయి ముడతలు పడ్డ ఆ వాతావరణంలో మతం మానవత్వాన్ని, మంచితనాన్ని కాలికింద మెట్లుగా మార్చేసిన ఆ ఊరిలో – ఈ కొత్త వ్యక్తి సువార్తా వాణి... 'చింతచెట్లకు, గేదెలకు, ఆవులకు, పచ్చటి పైర్లకు, ముక్కు వంటబట్టని పశువుల కాపర్లకు తప్ప మరెవ్వరికీ అర్థం అయ్యే అవకాశం ఉందా?' అన్నట్లు అనిపిస్తుంది.

అతడు ఆ ఊరు వచ్చిన మొదట్లో మహనీయుడనీ, మహత్తులు కలవాడనీ, ఎదుటి మనిషి ఆలోచనలను గ్రహించే శక్తి కలవాడనీ, ఆయనకు సూక్ష్మదృష్టి ఉందనీ, అణిమ, గరిమ శక్తులు ఉన్నాయని... ఇలా మనలో ఉండాలని కోరుకుని,

సాధించలేనివన్నీ ఆయనకు అంటగట్టి, వాళ్లే గొప్పతనం అపాదించుకుందామని వచ్చారు జనం.

కానీ ఆ ఊరి బ్రాహ్మణ్యం, కామందులు, రెడ్డి ప్రభువులు, వ్యాపారులు... ఈ రకంగా డబ్బు ఆడంబరం ఉన్నవాడు తలవంచిన చోట తప్ప సామాన్యులు తలవంచని బలహీనత అక్కడి సంఘానికీ ఉన్నది.

అందుకే వాళ్లు శాసించేదే న్యాయం, వాళ్లు విన్నదే వేదం అయి, వాళ్ల సగటు భావాలు సమాజాన్ని శాసించే అస్త్రాలై, ఆ తరవాత దిగజార్పుడు ప్రారంభమయ్యేది.

ఆ యతికి పాద పూజలు చేస్తామంటూ డబ్బుతో ఆయనను కొని తమ పార్టీ మనిషిగా మార్చుకుందామనుకున్నవాళ్ల ఆలోచనలు ఆయన దగ్గర ఫలించలేదు.

"డబ్బున్నవాడు తల వంచినంత మాత్రాన రాతి విగ్రహం దేముడవదు. దేముడులాంటి వ్యక్తి తనలో జ్ఞానశక్తిని, తేజస్సును ధారపోసి ప్రాణ ప్రతిష్ఠచేస్తే అది కళలతో ఊపిరి పోసుకుంటుంది. ముందు మహోన్నతులైన మనుష్యులుగా మారండి. ఆ తరువాత మీరు ఊహించే దైవం మీ మధ్యకు దిగివస్తాడు...."

ఇలా ఆయన ఉపన్యాసం సాగిపోతోంది.

"ఇదెక్కడి గోలంట.... ఒక ఉపనిషద్వాక్యం లేదు. ఒక్క వేదంలో మాటలేదు." వాపోతున్నాడు కుండలాల శాస్త్రి.

"సంస్కృతమే మాటాడ్డు.... ఓ మాట్టాడతాడు మళ్లీ...." యాన కూడా పోని పెద్దరెడ్డి శలవిచ్చాడు.

"మానవత్వం... మట్టిగడ్డ వగైరా అంటున్నాడు.... కొంపదీసి కమ్యూనిస్టు ఇట్లా ఈ రూపంలో...." బక్కపలచటి సందేహప్రాణి కనుబొమ్మలు ఎత్తుతూ అన్నాడు.

"ఏమో.... దెయ్యాలు వేదాలు వల్లిస్తాయంటే ఇదేనేమో...." అన్నాడు ఓ అసంపూర్ణ జ్ఞాని.

మొత్తానికి ఇలా తలొకరూ తలొక మాట అంటున్నారు. అసంతృప్తి వ్యక్తం చేస్తున్నారు. అవునంటున్నారు.... కాదంటున్నారు... కానీ తమాషా... ఆయనను ఏం చెయ్యాలో ఆ ఊరి పెద్దలకు అర్థం కాలేదు. కారణం అతను తన అవసరాలకు ఎవర్నీ దేహీ అనలేదు. ఎవరేది ఇచ్చినా తీసుకోడు. పైగా.... తనే ఇస్తాడు... ఏది ఎవరికి అవసరమో... మంచిదో...

"ఖర్మ... ఏ స్మగులరో ఇట్లా యతి వేషంలో...." చేతినిండా బంగారపు గాజుల్తో, పెద్ద బొట్టుతో, స్థూలకాయం నరసమ్మ సందేహం.

కానీ లక్ష్మి.... దానికి ఇవన్నీ వినిపించడం లేదు.

మొదట్లో ఆయనను ఆశ్చర్యంగా చూసేది. తరవాత ఇదెక్కడి నాటకమో.... అని తప్పుకు తిరిగేది. మరికొన్నాళ్లకు ఆయన మాటలు కొన్ని విని ఆశ్చర్యపోయింది. ఆయన ఎవరినించీ ఏదీ ఆశించడం లేదని తెలుసుకుని

నమ్మకమొచ్చి చెరువునించి నీరు తీసుకుంటూ చెరువు ఒడ్డున పాకలో ఉన్న ఆయనను చూసి దణ్ణం పెట్టి వచ్చింది.

ఆ ఊరికి నీటి ఎద్దడి... అందుకే లక్ష్మిలాంటి దిక్కులేనివాళ్లు బిందెకింత అని చెరువు నించి ఇంటింటికీ నీళ్లు మోస్తారు. ఆ మూలనించి ఆరు కోసుల దూరం నడిచి రెండు బిందెలు మోసుకెళితే రూపాయి డబ్బులు చేతులో పడడం గగనం.

ఆ ఊరి చెరువు లక్ష్మికి చిన్ననాటి నుంచీ పరిచయం. ఆ ఒడ్డునే ఆడుకుని పెరిగింది. అమ్మ, అయ్య - ఎలక్షన్ల కక్షల్లో ఊళ్లు తగల బెట్టుకుంటే అందులో మాడి మసయినప్పుడు - పిలక జడతో, ముఖమంతా కాటుకతో, ముక్కు ఎగపీలుస్తూ తొమ్మిదేళ్ల పిల్ల అక్కను కౌగిలించుకుని ఏడ్చింది. కానీ, చాలామంది ఆ స్థితిలో వాళ్ళలాగే, దానికి ఆ దృశ్యం - కథల్లోలాగా కళ్లముందేం నిలిచిపోలేదు.... ఆ తరవాత ఆ ఇద్దరు అనాథలూ ఎలా పెరిగారు? అంటే చెప్పలేం.

కానీ, లక్ష్మి అక్క చుక్కమ్మ ఎదిగింది. చక్కనిదైంది. పాచిపని చేస్తోంది. బతుకీడ్చుకొస్తోంది. తోడేళ్ల నీడల్లోనించి అలిసిపోయిన గుండెలతో ఎప్పటికప్పుడు పారిపోయి వస్తోంది. ఇవన్నీ ఎదుగుతున్న లక్ష్మికి అర్థమయ్యేవి కావు కానీ, అక్క తన వంక చూసే జాలిచూపులతో ఎక్కడో గుండెల్లో మెలిబెట్టినట్లయ్యేది.

కానీ.... ఒక రోజు ఏటి ఒడ్డున మెట్ల మీద కూర్చుని "లచ్చీ! మనిద్దరం చచ్చిపోదాంటే...." అన్నప్పుడు అశ్చర్యపోయి భయంగా అక్క చెయ్యి పట్టుకుని-

"అక్కా! ఒద్దే.... నాకు చచ్చిపోవాలంటే బయ్యం...." అన్నది.

ఉలిక్కిపడింది. చుక్కమ్మ... "చావు బయమే... కానీ బతుకు? అది మరింత బయంకరం కదే..." అందామనుకుందేమో.... కానీ ఎందుకో జాలిగా చూసి, కళ్లనీళ్లతోనే తళుక్కున నవ్వింది.

ఆ మర్నాడు చుక్కమ్మ శవం నదిలో తేలింది. గుండెలవిసేలా ఏడ్చిన లక్ష్మికి నిజం తెలియదు కాబట్టి గుండె పగిలిపోలేదు మరి.

చుక్కమ్మ నమ్ముకున్న టీకొట్టు రంగడు పెళ్లి చేసుకుంటానని మాటిచ్చి దాన్ని లొంగదీసుకున్నాడు. గర్భవతినని కలల్లో తేలుతూ చెప్పడానికి వెళ్లిన ఆమెను పెద్దరెడ్డికి నైవేద్యం పెట్టాడు.

గొల్లుమంది చుక్కమ్మ.

"ఇప్పుడేమైందే, పది నిమిషాలు కళ్లు మూసుకునే దానికి నీతేందే? నీతి? అయినా దిక్కులేనివాళ్లకు నీతేంటి? నిజాయితీ ఏంటి? ఆ మాటలు ఉన్నోళ్లకు ఎలానూ లెక్కలేదు. లేనోళ్లకు అవి ఎట్టాగూ ఉపయోగించవు. ఇంకెందుకు చెప్పు ఆ అర్థంలేని మాటలు? నా మాట ఇని నువ్వూ నీ చెల్లీ నాలుగు డబ్బులు వయసులో ఉండగానే ఎనకేసుకోండి...."

ఈ మాటలు అన్నది పంచభూతాల సాక్షిగా తనను మనువాడుతానన్న రంగడివి... బహుశ చుక్కమ్మ తను పాడైపోయానన్న బాధకన్న తను నమ్ముకున్న ఏ

సిద్ధాంతాన్నీ ఎవరూ ఆచరించరనీ, అవి తమబోటివారికుంటే అగౌరవిస్తారనీ, జీవితానికి ఆ మాటలకు సంబంధం లేదనీ తెలిసి.... అవి అక్కర్లేదనుకున్న ఈ ప్రపంచంలో ఎలా బతకాలో తెలియక ఆత్మహత్య చేసుకుని ఉంటుందిపాపం.

కానీ, లక్ష్మికి ఇదంతా వివరంగా తెలియదు. దిక్కులేనిదాన్ని పక్కింటి పార్వతమ్మ చేరదీసింది - చాకిరీ కోసం. బలవంతురాలు, డబ్బుగలది అయిన ఆవిడంటే ఊరందరికీ భయం కాబట్టి ఆవిడ పంచలో ఉన్న లక్ష్మి ఇంకా నీతి అవినీతి గదుల్లో పులి జూదం మొదలుపెట్టలేదు.

కానీ, ఆ పిచ్చి తల్లికి ఒక కోరికున్నది. అది ఎలా తీరుతుందో అక్క చచ్చిపోయిన ఇన్ని రోజులకన్నా తెలియలేదు. అక్కకు అంత్యక్రియలు సరిగ్గా జరగలేదు మరి.

అది నీళ్ల మోసే వాళ్లింట్లో సంకుర్రాత్రి పండక్కి ఆర్భాటంగా గంగానమ్మకు చల్లి నైవేద్యం పెట్టి వారపోసి, చచ్చిపోయినవాళ్ల పేరుతో ముత్తయిదువుల్ని పెట్టుకుంటున్నారు. అది ఆనవాయితీ మరి.

"ఓయమ్మా.... అట్టా నీళ్లు పారబొయ్యమాకు. అంత దూరంనుంచి తెస్తున్నాం... నీకేం.... అర్ధ రూపాయ పెట్టి కొనుక్కుంటావ్... అయినా అవసరానికి మేం మొయ్యాలి గంద..." లక్ష్మితోపాటు నీళ్లు తెచ్చే నడివయస్సామె ఆ ఇంటి కొత్త కోడల్ని నీళ్లు ధబేలుమని ఒంపుతూంటే మందలించింది.

"అవసరమైతే కొనుక్కోగలం.... అడ్డమైనవాళ్లూ చెప్పొచ్చేవాళ్లే...." కొత్త పాంజేబు పట్టాల పాదం ఝాడించి నేలకేసి కొట్టి పట్టుచీర విస విసతో ఛర్రున లోపలికి పోయింది ఆ అమ్మాయి.

"ఓయమ్మ.... నీళ్లొడితే కానీ నిదానం ఆడదంటారు.... ఇదెక్కడి ఆడది?" బిత్తరపోయింది ఆ నీళ్లుమోసే ఆడది.

ఆనాడు ఇంటి కోడళ్లను తెచ్చుకుంటే సాముద్రిక లక్షణాలు చూసి తెచ్చుకునేవాళ్లు. ఆ నడక, ఆ విరగబాటు ఇంక ఈ ఇంట్లో సిరి నిలబడ్డట్టే... కట్నాలకు కక్కుర్తి పడితే. ఇంతేమరి" తిట్టిపోసింది మెటికలు విరుస్తూ వంటకు వచ్చిన ముసలమ్మ. కానీ ఈ రభస అంతా పట్టించుకోవడం లేదు లక్ష్మి. మామిడాకు తోరణాలతో పసుపు గడపల్లోంచి తొంగిచూస్తోంది.

ఇక్కడ పెద్ద వంటింట్లో ఓరగా ఆ ఇంటి నలుగురు ఆడబడుచుల్నీ కూర్చోపెట్టి, పోయినవాళ్లను తలుచుకుని కోడలిచేత వాయినాలు ఇప్పిస్తోంది, ఆ ఇంటి యజమనురాలు.

"మామ్మా! అదేంటి?" అడిగింది లక్ష్మి వంటమామ్మను.

"ఆ కుటుంబాల్లో ఎవరైనా సుమంగళులుగా పోతే వాళ్ళ పేరు చెప్పి పసుపు కుంకుమ చీరా జాకెట్టు కట్టుకుంటారు... బతికున్నంతకాలం ఆ తల్లి ఆడబడుచును దుమ్మెత్తి పోసి, ఆఖర్లో గుక్కెడు మంచి నీళ్ళన్నా పోయకుండా చంపింది. ఇప్పుడు

దెయ్యమై తిరుగుతుందని ముత్తైదువుకు పెట్టుకుంటోంది.... ఇదొక సంబడం.... అయినా అట్టాంటివి ఏ బీద ముత్తయిదువుకో ఇస్తే పుణ్యం, పురుషార్థం కానీ, ఇలా కూతుళ్లకు, కావలసిన వాళ్లకూ, పెట్టుకోవడమా? చచ్చినవాళ్ల ఆత్మల సంగతి భగవంతుడెరుగు. ముందు వీళ్లల్లో వీళ్ళు ఇస్తినమ్మ వాయనం పుచ్చుకుంటినమ్మ వాయనం... అంటూ అంతా వాళ్లల్లో వాళ్లకే..." ఆవిడ కడుపు మంటేమిటో కానీ అలా వెళ్లగక్కింది.

అట్లా చూస్తూ, వింటూ, ఆలోచిస్తూ నిలబడ్డ లక్ష్మి ఆమాటలు సగమే విన్నది. మనసులో మెదిలింది కన్నెముత్తయిదువుగా వెళ్ళిపోయిన అక్క చుక్కమ్మ ఆమెకుదినం చెయ్యలేదు. ఏ రకమైన క్రతువూ చెయ్యలేదు.

"బలవంతంగా చచ్చివాళ్లు దెయ్యాలై తిరుగుతారట." చుక్కమ్మ అంటే అసూయపడే పక్కింటామెమాటలకు ఎప్పుడూ ఒళ్లు జలదరించిపోయేది లక్ష్మికి.

అందుకే.... ఆ క్షణంలో ఆ పిల్లకు ఒకటే ఆలోచన. అక్కయ్య ఆత్మతృప్తికి ముత్తయిదువును పెట్టుకోవాలి. అ దొక్కటే లక్ష్మి ధ్యేయం.....

మెల్లిగా శాస్త్రిగారింటి గోడనానుకుని 'ఎట్టా చెయ్యాలి అదంతా?' అని అడిగింది....

ఉయ్యాల బల్లమీద కూర్చుని ఊగుతూ, నస్యం పట్టిస్తూ, తాంబూలం నములుతూ, "ఏమిటీ? నువ్వే నయం! మా వాళ్లల్లో అస్తి పంచుకోవడమే దినవారమైపోయింది... అయినా శ్రద్ధా భక్తితో చేసేది శ్రాద్ధం... ఏమిటి! పార్వతమ్మ దగ్గరే ఉంటున్నావా? ఆ గంజి అన్నంలో ఏముంటుందే పూల పొట్లాల్లా తయారౌతారు మీరు.... మా ఇళ్లల్లో అన్నీ వేసి పెట్టినా గడకఱ్ఱల్లా ఉంటారు...."

ఆ మాటలన్నీ వినిపించుకోకుండా పరిగెత్తుకొచ్చేసింది లక్ష్మి. తనకు శ్రద్ధ, భక్తి ఉండి చేస్తే చాలు... అక్క" చుక్కమ్మకు చేరుతుంది అది.

ఆనాటి నుంచీ ఆ పిల్ల అడుగులు మరింత బలంగా పడేవి. చేతులు కందిపోతున్నా బిందె దించేది కాదు...

"ఏంటే ఎర్రిమొహమా? ఆ కష్టం దేనికీ? అపై నాలుగు రూపాయలూ వేసిస్తాలే ఆ చీరేదో కొనేసుకో...." అన్నది పార్వతమ్మ, మూటల వాడి దగ్గర చీర లక్ష్మికే అనుకుని.

చీర కొన్నది లక్ష్మి.

పసుపు కుంకుమ పొట్లాలు కట్టింది.

మెల్లిగా తను నీళ్లు మోసే వాళ్లింట్లోకి అడుగు పెట్టింది. దాని దృష్టిలో ఒక వెర్రి ఆలోచన ఉన్నది. ఎదిగీ ఎదగని దాని మనసుకు సంఘం విధించే కొన్ని నియమాలు అర్థం కావు మరి.... అందుకే.... "ఆ ఐశ్వర్యవంతులింటి ఆడబడుచులు పీట మీద కూర్చుని తనచేత కాళ్లకు పసుపు రాయించుకుని, బొట్టు పెట్టించుకుని పలక్షణంగా వాయనం తీసుకుంటారు. అక్క చుక్కమ్మ ఆత్మ శాంతి పొందుతుంది.

'దెయ్యమై పోతుంది!' అన్న ఆ పక్కింటి ముదనష్టపుదాని శాపం ఫలించదు." ఇదే లక్ష్మి ఆలోచన.

అందుకే అజ్ఞానం ఇచ్చిన ధైర్యంతో అడుగు ముందుకు వేసింది, ఆ ఇంట్లోకి.

కాని.....

అవి ఇళ్లు కావు... సంఘంలో అరలు కట్టుకుని ఎవరికి వాళ్లు ఏర్పాటు చేసుకున్న జైళ్లు; ఏకాకితనం మనసుకు పట్టించుకుని, స్వార్థం మేసే నిష్ఫాకోళ్ల గూళ్లు.

ఆ ఇంట్లో అందరూ సరదాగా కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు. పేరంటం జరుగుతోంది. అందమైన జలతారు చీరలతో ఖరీదైన నగలతో మెరిసిపోతున్నారు, ఆ ఇంట్లో మనుష్యులు. పాపం, వచ్చేటప్పుడు ముఖం కడుక్కుని తల దువ్వుకునే వచ్చింది లక్ష్మి. కానీ, వాళ్ల మధ్య ఆ పిల్ల అలుగ్గుడ్డలా అనిపించింది వాళ్లకు. మానసిక అశుభ్రత దాచుకుని కడిగిన ముత్యాలమనుకునే ఆ నాగరికులకు ఆ పిల్ల కిలుంగ్లాసులా కనబడింది. అంతకన్నా భరించలేనిది ఆ పిల్ల కోరిక.

వికటంగా నవ్వారు.... ఏ మాత్రం సిగ్గుపడకుండా వెక్కిరించారు. తామెంత దిగజారిపోతున్నామో, ఎదుటివారి కన్నీటి బొట్టు ఏ రకమైన శాపంగా మారుతుందో తెలియనితనంతో వేళాకోళమాడారు.

అక్కడే చాపమీద బొమ్మల పేరంటానికి వచ్చి కూర్చుని ఉంది పెద్దరెడ్డి భార్య తులసమ్మ.

గుడ్లల్లో నీళ్లు గుడ్లలో కుక్కుకుంటూ భోరున ఏడ్చే స్వతంత్రం, జరిగిన అవమర్యాద చెప్పుకునే దిక్కూ లేకుండా వెళ్లిపోతోంది లక్ష్మి గడపదాటి.

"లక్ష్మీ!" ఎవరో పిలిచారు రోడ్డుమీద.

అరచేత్తో కళ్లంబడి నీళ్లు తుడుచుకుంటూ, వెక్కుతూ తలెత్తి చూసింది లక్ష్మి.

సొంత రిక్షాలో పెద్దరెడ్డి భార్య.

"దా! మా ఇంటికి పోదాం రా! నేను తీసుకుంటాను వాయనం...." ఆశ్చర్యపోయింది. లక్ష్మి.

భావోద్వేగం వగైరా మాటలు అర్థం కావేమో కానీ ఎదటివారి బాధను, తమ దృష్టితో కొలవడంలాంటి గుణాలు కొంతమంది సంస్కారవంతులకు జన్మతః ఉంటాయి.

అందుకే అంతటి ఇల్లాలు... ఆ ఊరంతటికీ మహారాణి.... చెయ్యి చాచకలిగింది లక్ష్మిని రిక్షాలోకి ఎక్కించుకోడానికి. బెదురుతూనే బండి ఎక్కింది లక్ష్మి.

మాటల్లో అక్కమీద ప్రేమా, చుక్కమ్మ చుక్కల్లో కలిసిపోవడం, పక్కింటి ముగ్గు మాసింది అక్కను తిట్టే తిట్లూ... ఇవన్నీ చెప్పేస్తోంది, వింటోంది ఆవిడ సోగకళ్లతో. ఇంతింత ఆ కళ్లల్లో ఎంతో ఆలోచన. చుక్కమ్మ ఎందుకు

చచ్చిపోయిందో, చక్కదనాన్ని తన భర్త ఎలా కాటేస్తాడో తెలిసిన ఇల్లాలు ఆవిడ.

"రా!" లోపలికి తీసుకువెళ్ళి కుర్చీలో కూర్చోపెట్టి కాఫీ ఇచ్చింది. కాళ్ళకు పసుపు రాయించుకుని, కుంకుమ తీసుకుని, ముత్తయిదువు వాయనం తీసుకున్నది. ఆనందంగా ఆశ్చర్యంగా విచిత్రంగా చూస్తూ బోలెడు సంబరపడిపోయింది లక్ష్మి.

ఇప్పుడు చుక్కమ్మ ఆత్మ స్వర్గానికి నేరుగా వెళ్ళిపోయిందనుకున్నది.

చేతుల్లో చీర చూస్తూ కూర్చుంది తులసమ్మ.

"లక్ష్మీ! నేనొకటి చెపుతాను, వింటావా?" మెల్లిగా అడిగింది ఆ ఇల్లాలు.

"ఏంటమ్మా?" అనుమానంగా అడిగింది లక్ష్మి.

"ఇదుగో, ఆ తురాయి చెట్టుకింద పచ్చి బాలింతరాలుంది... చుక్కమ్మలా అన్యాయమైపోయిన పిల్ల... ఈ చీర పాపం, ఆమెకు కప్పిరా... చలిలో బాధ పడుతోంది...."

"అదేంటమ్మగారూ?" తెల్లబోతూ అడిగింది లక్ష్మి.

"అదంతే.... చూడు. నువ్విచ్చిన చీర నాకున్న వందచీరల్లో ఒకటి. అవునా? ఇది నా చీర కాబట్టి, నువ్వు నాకిచ్చేశావు కాబట్టి, నేను ఎవళ్ళకైనా ఇవ్వచ్చు.... కానీ, నువ్వు నీ చేత్తో ఇచ్చి చూడు. ఆ ఎండ వానలో అవస్థపడుతూ చిరిగిన చీరలో ఆ పచ్చి బాలింతరాలికి.... కలిగే సంతోషం.... అదుగో, అదే ఆత్మతృప్తి పడటం అంటే.... అర్థమైందా?"

సందేహంగా చూస్తోంది లక్ష్మి.

"కావాలంటే.... ఆ చెరువు ఒడ్డున ఉన్నారే మహానుభావులు... ఆయనను అడుగు...." మెల్లిగా మాటలు పేరుస్తూ అన్నదామె.

అప్పుడు ఉలిక్కిపడింది లక్ష్మి.

"ఆరు మీకు తెలుసా? ఆయన గొప్పోరా అమ్మగారూ?" అడిగింది మేకకళ్లతో.

ప్రపంచం అంతా చాలావరకు మేకలే. బలవంతులు ఐశ్వర్యవంతులూ తోలే త్రోవలో పోవడానికి ఎప్పుడూ సిద్ధంగా ఉంటారు. మాట్లాడలేదు తులసమ్మ.

ఏమని చెప్తుంది? అతను తన మేనబావ అని చెప్తుందా? అతని పేదరికం తనను అతనికి దూరం చేసిన విషయం చెపుతుందా? డబ్బుతో, ఎకరాలతో, చక్కెర ఫాక్టరీ షేర్లతో తన చక్కదనాన్ని మంగళ సూత్రం అనే లైసెన్సు బిళ్లతో దోచుకున్న భర్తను గురించి చెపుతుందా? తను దొరకలేదని వేదాంతై, తిరిగి ఇక్కడ జనానికి జ్ఞానం చెప్పాలని వచ్చిన ఆ యతి గురించి చెపుతుందా? తన భర్తలాంటివారు ఊరును దోచుకుంటూంటే ఊరిమధ్య మూగదేవత భోగాలతో తృప్తిపడుతూంటే, ఊరి చివర చెరువు ఒడ్డున ఉండి, మందలాంటి మనుష్యులకు తెలివి నేర్పి రెచ్చగొడుతున్నాడన్న అసూయతో అతన్ని అంతమొందించాలన్న పెద్దల గురించి చెప్తుందా?

కళ్ల నుంచి ధారపాతంగా కన్నీరు కురుస్తూంటే. తలుపువానుకుని శూన్యంలోకి చూస్తున్న ఆ అభాగ్యురాలైన సౌందర్యవతిని చూడగానే పాపం, ఎందుకో లక్ష్మికి జాలేసింది.

"అట్లాగే.... మీరు చెప్పినట్లే చేస్తా అమ్మగారూ!...." అన్నది.

ఆ మాటల్లో ఆవిడకు ఓదార్పు, ఉద్ధరింపు రెండూ వినిపించాయేమో ఉలిక్కిపడింది ఆవిడ.

"చూడు లక్ష్మీ! నీకేం కావాలన్నా నా దగ్గరకురా, ఏం? ఒకవేళ ఈ అమ్మగారు పోయిందనుకో... అప్పుడు మా ఇంట్లో నాకు శ్రాద్ధాలు క్రతువులూ చేస్తారు, దానాలిస్తారు... అయినా నువ్వు మాత్రం మీ యతినడిగి డబ్బు తీసుకుని ఒక మనిషికి ముత్తైదువుగా పెట్టేం...." కళ్లనీళ్లు ధారాపాతంగా కారుతూ సర్వైశ్వర్య సంపన్నురాలైన ఆ అభాగ్య యువతి కోరికకు అర్థం ఏమిటో..... ఆ ఎడిగీ ఎదగని పిల్లకు అర్థం కాలేదేమోకానీ చీర తీసుకుని మెల్లగా చెట్టు కిందకు నడిచింది....

"పశుపతి అంటే ఎవరు? గొడ్డూ, గోదా కాచుకునేవాడు కాదు... మనుష్యుల్లో పశుత్వం అణిచి, దైవత్వాన్ని ప్రతిష్ఠింపచేసేవాడు.... ఉపవాసం అంటే మనలో బలవత్తరమైన కోరికలకు అడ్డు వేయడం.... అంతేకానీ అన్నం మానుకుని, ఇష్టమైన వన్నీ తినడం కాదు...." ఇలా చెపుతున్నాడు యతి జనానికి. ఇతని ఉపన్యాసంవల్లో, జనాన్ని ఆలోచింప చెయ్యడంవల్లో మందలాంటి మనుష్యుల్లో అలజడి ప్రారంభమైంది. ధన బలం, అధికార మదం ఉన్నవాళ్లు ఇది భరించలేకపోయారు. యతి తమ స్థానాలకే ఎసరు తెస్తాడన్న భయంతో అతణ్ణి చంపడానికి ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు.

పెద్దరెడ్డి ఇంట్లో జరిగే ఈ సమావేశం తెలిసింది తులసమ్మకు. ఎదురు తిరిగింది, భర్తకు మొదటిసారిగా.

"నువ్వు పొరపాట్లు చేస్తే నేను పట్టించుకోలేదు. తప్పులు చేస్తే నిన్ను క్షమించమని దైవాలకు మొక్కాను. నువ్వు పాపాలు చేస్తే, నీ బదులు నన్ను శిక్షించమని ఏడ్చాను. కానీ, ఇప్పుడు నువ్వు చెయ్యబోయేది వీటన్నింటికీ మించింది" అన్న ఆమె మాటలకు ఆశ్చర్యపోయాడు పెద్ద రెడ్డి. ఎప్పుడూ ఎదురు తిరగని ఆ మామూలు ఇల్లాలు మహిషాసుర మర్దనిలా చూసేటప్పటికి పంతం వచ్చింది అతనికి. గొడ్డును బాదినట్లు బాదాడు.

"ఈ రాత్రే వాడి అంతు చూస్తాను." అని ప్రతిజ్ఞ చేశాడు. అందుకే పదేళ్ల తరవాత మొట్ట మొదటిసారిగా, అడుగులు తడబడుతూ అతణ్ణి చూడ్డానికి వచ్చి, తులాయి చెట్టు చాటునుంచి అతని మాటలు వింటోంది ఆమె అమెకు తోడుగా వచ్చిన లక్ష్మి ఆశ్చర్యంగా ఇద్దరివంక మార్చి మార్చి చూస్తోంది.

కళ్లెత్తి చూడలేక తలవంచి నమస్కరించింది తులసమ్మ. తడబడుతూ విషయం చెప్పింది.

ఆశ్చర్యపోలేదతను. హాయిగా నవ్వాడు.

"నేను నమ్మినవి శ్రీ చరణాలు. సర్వేశ్వర చరణాలు. అవే నన్నాదుకోకపోతే, మనుష్యులు, పలాయన మార్గం కాపాడతాయనుకోవడం కల్ల...." స్పష్టంగా చెప్పాడు.

ఆశ్చర్యపోయిందామె. అతని అతస్థైర్యానికి. భయపడిపోతోందామె, అతని ప్రాణాలకోసం.

'ఎక్కడో ఒకచోట, ఎలాగోలాగ బ్రతికుంటే చాలు' అన్న పిచ్చి బేల ప్రేమికురాలైపోయింది.

రెండు వందల ఎకరాలు, నాలుగు కిలోల బంగారం ఉంది. ప్రపంచపు దృష్టిలో మహారాణీ అయిన ఆ యువతి ఆయన కాళ్లమీద తెగిన పూదండలా పడి ఏడ్చింది. ఆ దృశ్యానికి లక్ష్మి ప్రేక్షకురాలిగా మిగిలిపోయింది.

అఖరి అస్త్రం.... "నా కోసం... నా కోసం పారిపో..." అని రెండు చేతులూ జోడించింది.

నవ్వాడతను. వెన్నెల్లో అతని నవ్వు కాంతికిరణమై... భూమినించి ఆకాశానికి ప్రయాణించింది. చంద్రుడు మరింత ప్రకాశవంతంగా వెలిగాడు, చుట్టూ నది... వెండి వెన్నెలా... సాక్షీభూతంగా తురాయి చెట్లు, అమాయకురాలు లక్ష్మి. "నువ్వు లేని ప్రపంచంలో సర్వం పోయిందనుకున్నాను నేను. కానీ సర్వంలోనూ నువ్వు నేనూ, మనందరం కూడా ఛాయామాత్రంగా చూసే స్థితికి వెళ్లాను నేను... నువ్వు నేను వేరనే స్థితి వెళ్లిపోయింది ఎప్పుడో. ఈ జీవన్నాటకంలో నీ పాత్ర నువ్వు పూర్తి చెయ్యి. నా పాత్ర నేను వేస్తాను. నీ భర్త పాత్ర అతను పూర్తి చేస్తాడు. ఎటొచ్చీ తుది మొదలు తెలిసి ఏదీ నన్ను అంటకుండా నేను ప్రవర్తిస్తున్నాను. అర్థమయీ అర్థమవని స్థితిలో నువ్వున్నావు.... అజ్ఞానంలో అతడున్నాడు – అంతే...."

అవాక్కైపోయింది ఆమె. ఆశ్చర్యంగా చూసింది. అతను ఏదో తననుంచి దూరమై విరక్తితో 'యతి' అయ్యాడనుకుంది. ఇన్నాళ్లూ తన అహం ఆ రకంగా సంతృప్తి పరుచుకొని బతుకుతోంది.

కానీ అతనూ? తననూ, తన భర్తనూ, ఈ ప్రపంచాన్ని – వీటన్నింటినీ కూడా ఒకే రేఖలో చూడగలిగినంత ఎత్తుకు ఎదిగాడు... తనొక పాత్రధారినంటూ, తనేమిటో అసలేమిటో చెప్తున్నాడు.

అహం, అభిజాత్యం, తన స్త్రీత్వానికుండే సౌందర్య గర్వం – ఇవన్నీ పొరలు పొరలుగా ఆమెను వదిలిపోతున్నాయి. మానవత్వం, పరిపూర్ణ స్త్రీత్వం నిండిన ఆ స్త్రీ మూర్తిలో ఏదో వెలుతురు.... వెలుగు... చెంపన చెయ్యి పెట్టుకుని ఆ ప్రశాంత సమయంలో అతని పాదాలవంక చూస్తూ కూర్చున్నది. ఆ తురాయి చెట్టు చీకటి నీడలో, ఆ వెలుతురులో ఆ ముగ్గురూ ఏదో అదృశ్య హస్తం వెలిగించిన దీపాల్లా ఉన్నారు.

కానీ పరిపూర్ణత అజ్ఞానాన్ని భరిస్తుందేమో కానీ, అజ్ఞానం, మూర్ఖత్వం సౌందర్యాన్ని సత్యాన్ని నిశ్చలత్వాన్ని భరించలేదు.

తన మూర్ఖపు పట్టుదలతో యతిని చంపక తప్పదంటున్న భర్తను ఆపలేక ఆత్మార్పణ చేసుకున్నది పెద్దరెడ్డి భార్య – తులసమ్మ.

తన అసూయకు కారణమైన అసలు వ్యక్తి పోగానే, అసలు ఆమే, తనకు ఏమిటో తెలుసుకుంటున్న రెడ్డి చల్లబడ్డాడు. ఆ సంవత్సరం ఎలక్షన్లలో అతను నిలబడలేదు. వడ్డీ వ్యాపారం మూసేశాడు. అదివరకు పటాటోపం లేదు. ఇప్పుడిప్పుడే ఆలోచిస్తున్నాడు.

ఆవిడ సంవత్సరీకాలు మరెవ్వరూ చేయించలేనంత ఆర్భాటంగా చేయించాడు రెడ్డి. వెండి గ్లాసులు, జరీ ఉత్తరీయాలు ఇచ్చాడు. తొమ్మిది మంది ఖరీదు గల ముత్తయిదువులకు పట్టు చీరలు పెట్టించాడు.

కానీ – నది ఒడ్డున చింకి గుడ్డల లక్ష్మి, డబ్బంతా దాచుకుని మిల్లు చీర కొన్న లక్ష్మి, ఏటి ఒడ్డున పడుకున్న ముసలిదానికి ఆ చీర ఇచ్చి, అమ్మగారి పేరు చెప్పి, కన్నీళ్లతో దణ్ణం పెడుతున్నది... సాక్షీభూతంగా నిలబడి చూస్తున్నాడు యతి. రెడ్డిగారి భార్య రూపంలో వచ్చి మౌనంగా అతని పాదాలు తడుపుతోందా అన్నట్లున్న ఆ నదీమతల్లి.... ఆమె కన్నీటి ఆశీర్వచనాలా అన్నట్లు రాలుతున్న తురాయి పూవులు.....

ఈ అద్భుత సౌందర్య దృశ్యాన్ని సర్వేశ్వరుడనే మహా చిత్రకారుడు తప్ప రచించలేడేమో!

(వనిత – మార్చి, 1988)